

УДК 339.94 (47787)

*Мудренко Костянтин,  
студент магістратури  
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»  
факультету міжнародних відносин  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
Науковий керівник: канд.юрид.наук, ст.викл. А.А. Моца*

## **СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

*Стаття присвячена дослідженням сучасних тенденцій розвитку, актуальних проблем та перспектив поглиблення транскордонного співробітництва України та Молдови у контексті європейської інтеграції. Особливу увагу приділено розвитку транскордонного співробітництва в рамках українсько-молдовського транскордонного регіону.*

***Ключові слова:** транскордонне співробітництво, транскордонний регіон, європейська інтеграція, регіональна політика.*

Розширення Європейського Союзу у 2004 – 2007рр. подарувало Україні спільний кордон з країнами-членами ЄС, а її прикордонні регіони (в першу чергу шість її областей – Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області) стали об'єктами регіональної політики цього об'єднання. Це створило додаткові можливості для прикордонних територій ефективно використовувати потенціал свого розвитку для виходу на європейські ринки товарів та послуг шляхом поглибленої взаємодії через механізми транскордонного співробітництва та адаптації європейського законодавства у сфері регіональної політики. Процес входження України у європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами ЄС і в першу чергу – сусідами України.

Разом з цим, не менш важливим є розвиток транскордонного співробітництва і за участі інших сусідніх країн, а саме Республік Молдови та Білорусі. Початок військової агресії Росії переорієнтував транскордонне співробітництво прикордонних з Росією регіонів з українсько-російського транскордонного регіону у напрямі поглиблення співпраці в рамках єврорегіональних структур за участі країн-членів ЄС та активізації міжрегіонального співробітництва на рівні європейських інституцій.

Інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні складають міжнародні нормативно-правові документи, ратифіковані Україною, міждержавні угоди, національне законодавство, міжрегіональні угоди, угоди між учасниками, зокрема, єврорегіональних утворень, які стосуються транскордонного співробітництва. Основним нормативно-правовим документом, що регулює транскордонне співробітництво в Україні, є Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року [1]. Цей Закон регулює правові, організаційні та економічні відносини у сфері транскордонного співробітництва.

Водночас в Україні головним документом, що визначає політику у сфері транскордонного співробітництва, є Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року [2], у якій розвиток транскордонного співробітництва зазначається з-поміж основних завдань двох стратегічних цілей. Крім того, одним з інструментів реалізації Стратегії є державні програми розвитку транскордонного співробітництва, які передбачають консолідацію зусиль, спрямованих на сприяння розвитку єврорегіонів, ліквідацію інфраструктурних та адміністративних бар'єрів для активізації співпраці прикордонних територій, провадження спільної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, розбудову їх виробничої та соціальної інфраструктури.

Досвід європейських країн свідчить про те, що розвиток транскордонного співробітництва безпосередньо залежить від стану національного правового забезпечення його розвитку, а також державної регіональної та інтеграційної політик. І, незважаючи на підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 27 червня 2014 року та ратифікацію 11 травня 2012 року Протоколу №3 до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями, які б мали стати важливим імпульсом для активізації транскордонного співробітництва, процес ратифікації першої та імплементації другого відбувається досить повільно.

Республіка Молдова та Україна встановили дипломатичні відносини у 1992 р. Станом на січень 2014 р. відносини між двома країнами підкріплені 128 різноманітними чинними правовими актами та документами (договорами, угодами тощо) [5].

Найбільш актуальні документи включають Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво (1992 р.), Договір про державний кордон (1999р.), а також Консульську конвенцію між Україною і Республікою Молдова (1995р.) [5].

Українсько-молдовський державний кордон простягається на 1222 км і складається як з сухопутної (955 км), так і водної (267 км) частин. Зокрема, Чернівецька область входить до ділянки державного кордону з Республікою Молдова довжиною 178 км, Вінницька – 202 км, а Одеська – 842 км. Уздовж українсько-молдовського державного кордону розташовані 57 діючих пунктів пропуску, серед яких 28 мають статус міжнародних, 14 – міждержавних і 15 – місцевих. 452 кілометри українсько-молдовського кордону перебувають під контролем влади самопроголошеної Придністровської Молдавської республіки [3].

Базовий Договір про добросусідство, дружбу та співробітництво був підписаний президентами України та Молдови 23 жовтня 1992 року, а 1 листопада 1996 р. він був ратифікований Верховною Радою України і 3 грудня 1996 р. – Парламентом Республіки Молдова. Процес ратифікації затягнувся через певні територіальні спірні питання (а саме 2,4% загальної довжини державного кордону) [4].

На сьогодні чинна договірно-правова база українсько-молдовських відносин налічує понад 100 міжнародних договорів, угод та інших документів, які регулюють практично увесь спектр питань двостороннього, в тому числі і транскордонного співробітництва. Основними з яких є:

- Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Молдова від 10.03.1992 року;
- Консульська Конвенція між Україною і Республікою Молдова від 01.11.1996 року;
- Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова від 05.01.1997 року;
- Договір між Україною та Республікою Молдова про державний кордон від 06.04.2000 року.

Найбільш важливим серед усіх базових угод вважається Договір про добросусідство, дружбу та співробітництво від 05.01.1997 року. У ньому йдеться про те, що Україна та Республіка Молдова розвиватимуть свої добросусідські та партнерські відносини як дружні держави, вони послідовно дотримуватимуться принципів суверенної рівності, незастосування сили чи загрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи, поваги прав людини і основних свобод, рівноправності і права народів розпоряджатися своєю долею, співробітництва і сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Крім того, у документі зазначено, що Україна та Республіка Молдова укладуть між собою інші договори й угоди про співробітництво в усіх сферах міждержавних відносин, що становлять взаємний інтерес, в тому числі і у сфері транскордонного співробітництва. Проте цей договір не вирішував територіальних питань та кордонів між країнами і ніяким чином не стосувався придністровського конфлікту [5].

Не менш важливим базовим договором стала Консульська Конвенція між Україною і Республікою Молдова, яка сприяла і на сьогодні продовжує забезпечувати захист населення, яке перебуває за кордоном, культурний обмін, економічний та політичний захист. Ці питання особливо актуальні і важливі в рамках українсько-молдовського ТКР, де присутня так звана «придністровська» проблема. Договір між Україною і Республікою Молдова про державний кордон, який став одним із базових у врегулюванні територіальних питань та встановленні кордонів між двома державами, був підписаний 19 серпня 1999 року і ратифікований Україною 6 квітня 2000 року [3].

Щодо зовнішньоекономічного співробітництва двох країн, то за підсумками 2015 року обсяг торгівлі товарами між Україною та Республікою Молдова склав 565,5 млн дол. США. Україна залишилась одним з основних торговельних партнерів Молдови, посідаючи третю позицію (після Румунії та РФ) за обсягами імпорту до Молдови із часткою 9,3%. Водночас, частка України в молдовському експорті скоротилась до 2,3%, що відповідає 10-ій позиції. При цьому експорт товарів становив 524,3 млн дол. США (зменшення на 29,5%), імпорт товарів – 41,2 млн дол. США (зменшення на 33,4%). Сальдо склалося позитивним для України – 483,1 млн дол. США [7].

У 2015 році зафіксовано зменшення обсягів поставок з України в Молдову фактично по всіх товарних групах. Зокрема, суттєво позначилось на показниках українського експорту значне скорочення порівняно з 2013–2014 роками поставок таких товарних позицій, як електроенергія та енергоносії. Водночас зменшення фізичних обсягів українського експорту було значно більш поміркованим, а по окремих позиціях мало місце зростання, що обумовлено суттєвим зниженням середньої ціни експортних поставок.

Основними товарами, які поставлялися до Молдови за цей період, були: продукція агропромислового комплексу, цигарки, металовироби та металобрухт, продукція будівельної та хімічної галузей. В свою чергу, основними товарами, що імпортувались Україною з Молдови, залишались: продукція рослинництва, вино та етиловий спирт. Мало місце скорочення порівняно з 2014 роком обсягів імпорту з РМ зернових, насіння соняшнику, вина та спирту [7].

Обсяг торгівлі послугами між Україною та Молдовою за січень-вересень 2015 року становив 53,8 млн дол. США. При цьому експорт послуг склав 30,7 млн дол. США (зменшення на 29,4%), імпорт послуг – 23,1 млн дол. США (збільшення на 0,5%). Сальдо для України позитивне – 7,6 млн дол. США. Станом на 1 жовтня 2015 року Молдова інвестувала в економіку України 22,5 млн дол. США (що на 7,0 млн дол. США або ж на 23,7% менше порівняно з 1 січня 2015 року) [7].

Транскордонне співробітництво України та Молдови найяскравіше представлене функціонуванням на території українсько-молдовського транскордонного регіону (ТКР) таких єврорегіонів, як «Верхній Прут», «Нижній Дунай» та «Дністер», що охоплюють регіони Молдови, Румунії та України. Зокрема, діяльність єврорегіону «Нижній Дунай», до складу якого з українсько-молдовського ТКР увійшли Кагульський район Республіки Молдова та Одеська область України, спрямована на:

- підвищення загального соціально-економічного рівня розвитку територій єврорегіону;
- налагодження торговельно-економічного співробітництва; вирішення екологічних проблем, особливо тих, які стосуються приднаунських озер, протипаводкових і протиповіневих заходів на р. Дунай, прогнозно-аналітичної роботи з цих питань;
- розвиток спільної транспортної інфраструктури, транскордонного культурного співробітництва, освітньо-наукової кооперації;
- розв'язання проблем комерційного рибальства на річках і озерах єврорегіону; консолідації зусиль країн-учасниць задля боротьби з організованою злочинністю, наслідками техногенних катастроф та стихійних лих;
- розвиток туризму та рекреації тощо [6].

Подібне спрямування у своїй діяльності притаманне і єврорегіону «Верхній Прут» (з-поміж регіонів українсько-молдовського ТКР сюди ввійшли Чернівецька область України та райони Брічень і Окніца Республіки Молдова), в якому також реалізується пілотний для України та Молдови проект Екоєврорегіону, а також і створеного відносно недавно (2012 р.) єврорегіону «Дністер» за участю Вінницької області України, а також районів Сорока, Дондушень та Окніца. Крім того, в рамках функціонування єврорегіонів «Верхній Прут», «Нижній Дунай» і «Дністер» активізується робота щодо створення в українсько-молдовському ТКР транскордонних кластерів. Успішним прикладом створення таких кластерів є Перший українсько-румунський аграрний кластер, локалізований в Чернівецькій області, у якому беруть участь також і молдовські учасники [5].

Особливою темою в українсько-молдовських відносинах є питання кордону з невизнаною Придністровською Молдавською Республікою, довжина якого становить 386 км. Загалом Придністров'я виступає зоною стратегічних та економічних інтересів України. Понад 80% усього імпорту товарів Придністровської Молдавської Республіки ввозиться з України, налагоджена співпраця між понад 30 підприємствами з придністровського боку і 50 – з українського. Готова придністровська металопродукція відвантажується через українські порти Одеса та Іллічівськ. Співпраця України й Молдови охоплює низку питань загальноєвропейського спрямування, а саме: запровадження спільного прикордонного та митного контролю, перспективи створення необхідної інфраструктури для здійснення такого контролю, процес демаркації українсько-молдовського державного кордону тощо. Обидві країни прагнуть налагодження глибоких інтеграційних відносин з ЄС на засадах «політичної асоціації й економічної інтеграції» і вбачають стратегічну мету своєї політики у приєднанні до ЄС, а також співпрацюють з ним в рамках програми «Східне партнерство», що об'єктивно формує основу для спільного просування інтересів України і Молдови у напрямі євроінтеграції [6].

Крім того, єврорегіональне співробітництво в ТКР зміцнюється завдяки взаємодії адміністрації єврорегіонів «Дністер» та «Сірет – Прут – Ністру». Зокрема, 25 липня 2014 р. відбувся II транскордонний форум Єврорегіону «Сірет – Прут – Ністру», співorganizатором якого був єврорегіон «Дністер». Про його масштабність свідчить той факт, що на ньому були представники понад 400 компаній Молдови, України, Румунії, ФРН, Польщі та Італії. Єврорегіон «Дністер» за два роки свого існування (2012 – 2014) успішно долучився до виконання міжнародних проектів «Розробка фандрейзінгової стратегії Єврорегіону до 2016 року», «Проведення тренінгу і консультації з розробки стратегічного плану організації», «Стратегія розвитку Єврорегіону Дністер», «Спільні зусилля з міграції та реінтеграції у Єврорегіоні «Дністер» і «Про Європа Віадрина», «Розвиток економічного потенціалу Єврорегіону Дністер», «Волонтерський рух – як метод активізації місцевих громад», що закономірно стало позитивною тенденцією розвитку всього українсько-молдовського транскордонного регіону, а також таких важливих локальних проектів, як «Покращення матеріально-технічної бази Тростянецької районної центральної лікарні», що демонструє позитивні результати налагодження транскордонної співпраці. Надзвичайно перспективним і цікавим аспектом розвитку ТКР є реалізація україно-румунсько-молдовського проекту «Трансагрополіс – підтримка транскордонного агробізнесу», успішне виконання якого дозволить українським та молдовським агровиробникам виходити на ринки сільгосппродукції ЄС через логістичні інфраструктурні канали Яеського повіту Румунії [6].

Таким чином, на сьогоднішній день основними напрямками розвитку українсько-молдовського транскордонного співробітництва є:

- проблеми облаштування українсько-молдовського державного кордону та розвитку прикордонної інфраструктури;
- перспективи українсько-молдовського співробітництва в рамках єврорегіонів «Верхній Прут», «Дністер» та «Нижній Дунай»;
- проблеми врегулювання придністровського конфлікту та вирішення пов'язаних з ним соціально-економічних проблем;

- нарощення торговельно-економічного співробітництва і потенціалу українсько-молдовського ТКР, у тому числі і у рамках регіонального об'єднання країн Організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ, яка опікується сферами економіки, торгівлі, енергетики та боротьби з міжнародною злочинністю;

- реалізація низки важливих інфраструктурних проєктів.

**Висновки.** Незважаючи на широкий спектр невирішених спільних проблем – від проблем делімітації та інфраструктурного облаштування українсько-молдовського державного кордону до різносторонніх питань екологічної безпеки та економічної співпраці, розвиток українсько-молдовського транскордонного співробітництва здійснюється посиленними темпами. Про це свідчать зростання тут кількості євро регіонів, активний міждержавний діалог з торговельно-економічного співробітництва, активізація культурного, наукового та освітнього співробітництва.

На сьогоднішній день залишається низка проблемних питань щодо активізації та поглиблення транскордонного співробітництва, що потребують негайного вирішення і включають, насамперед: облаштування українсько-молдовського державного кордону, розвиток прикордонної інфраструктури та реалізацію спільних інфраструктурних проєктів, поглиблення українсько-молдовського співробітництва в рамках існуючих євро регіонів, врегулювання придністровського конфлікту та спільного вирішення пов'язаних з ним соціально-економічних проблем, а також нарощення торговельно-економічного співробітництва між двома країнами.

Основою подальшого поглиблення транскордонного співробітництва між країнами є також те, що обидві країни прагнуть налагодження глибоких інтеграційних відносин з ЄС на засадах «політичної асоціації й економічної інтеграції» і вбачають стратегічну мету своєї політики у приєднанні до ЄС, а також співпрацюють з ним в рамках програми «Східне партнерство», що об'єктивно формує основу для спільного просування інтересів України і Молдови у напрямі євроінтеграції.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво. Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: [http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nsrdu2020\\_1.pdf](http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nsrdu2020_1.pdf).
3. Договір між Україною і Республікою Молдова про державний кордон [Електронний ресурс]. – 1999. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/498\\_046](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/498_046).
4. Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова [Електронний ресурс]. – 1996. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/498\\_16](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/498_16)
5. Молдова – Україна: Спільна операційна програма [Електронний ресурс] // EaPTC. – 2014. – Режим доступу: [http://www.eaptc.eu/struct\\_file.php?id\\_pr=74](http://www.eaptc.eu/struct_file.php?id_pr=74).
6. Розвиток транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] // «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України». – 2016. – Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/20160401.pdf>.
7. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Молдовою [Електронний ресурс] // Посольство України в Республіці Молдова. – 2016. – Режим доступу: <http://moldova.mfa.gov.ua/ua/ukraine-md/trade>.

### ***Mudrenok Kostyantyn. DEVELOPMENT AND PERSPECTIVES OF THE CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND MOLDOVA IN THE FRAMEWORK OF THE EUROPEAN INTEGRATION***

*The article investigates modern tendencies of development, actual problems and perspectives of deepening of the cross-border cooperation between Ukraine and Moldova in the context of European integration. Particular attention is paid to the development of cross-border cooperation in the framework of the Ukrainian-Moldovan cross-border region.*

**Keywords:** *cross-border cooperation, cross-border region, European integration, regional policy.*